

մական խորհրդոց :

Այլ աւանդ . մերձեալ էին դարձեալ աւուրք սգոյ ազգասէր սրտից . հարկ էր նոցա արտասուել զանկունն բարերար և բարեւից տնկոյն մեծի , որ 'ի վաղնջական և յանշքացեալ պարտիպի տանս Հայոց զմեծատարած հովանւոյն իւրոյ և զընտիր ընտիր պըտղոցն վայելս բաշխէր ամենեցուն : Նշանաբացաւ խօթութիւնն որ տանջէր զնա յամաց հետէ , և նոր ևս ախտ հիւանդութեանկաւ զնովաւ . մեկնեցաւ 'ի դիւղ ուրեմն՝ զի գուցէ օգոցն փոփոխութեամբ կազդուրեացի փոքր մի . այլ չեղև հնար : Նշանեալ նա զհասանել վախճանին . հայեցաւ 'ի բարձունս առ կարողն ամենայնի և ողորմած , առ վարձահատոյցն արդարութեան իւրոյ և ողորմածութեան , և յամսօրեայ դառն հիւանդութեն զյոյս վստահութե իւրոյ 'ի նա և եթախարսխեալ պնդապէս՝ ցանգ զսաղմոս երգուն ունէր 'ի բերանի զաղերս .

“Տէր , հան 'ի բանտէ զանձն իմ , գոհանամ զանուանէ քումմէ ,” : Տկարացաւ մարմնովն մինչև 'ի սպառ . այլ զօրացեալ խորհրդովք եկեղեցւոյ սրբոյ և ամենայն քրիստոսական կրօնիցս պատրաստութեամբ՝ կնքեաց զկեանս իւր 'ի հասակի ամաց վաթսուոն և ութից 'ի 10 աւուր ամենան օգոստոսի ըստ նորոյ տումարի , և եթող զիւրսն և զբարեկամս իւր 'ի սուգ և 'ի տրտմութիւն անմխիթար :

Խմբեցաւ քաղաքն ամենայն 'ի հանդէս յուղարկաւորութեան նորա . զի և չէր ոք 'ի քաղաքին որ անմասն ելէալ իցէ 'ի բարերարութեանց նորա , այլ մանաւանդ իբրև զհայր հասարակաց ողբացին զնա ամենեքեան , և մեծաշուք պայծառութեամբ համօրէն բազմութեան քահանայից քաղաքին , ինկովք և մոմեղինօք և խաչազարդ նշանօք տարեալ հանգուցին զնա 'ի մայր եկեղեցւոյն . և յետ երկու աւուրց զմուսեալ զպատուական դիակնն յղեցին շոգենաւու 'ի Օմիւռնիա՝ անդ ամփոփել զնա 'ի հայրենի շիրիմն ,

այս ինքն է 'ի դամբարանի հօր և մօր իւրոյ , որպէս աւանդեալն էր կտակաւ :

Իսկ մեզ պատուելոցս մտերիմ բարեկամութե մեծի իշխանին և քաղցր ընտանութեամբ նորա զամս յուրմս , որպէս և ամենայն ազգասիրաց և համօրէն հայկազանց՝ միակ սփոփանք և մխիթարութիւն 'ի վերայ մեծի տըրտմութեանս այն է , զի ժառանգորդս բարեմասնութեանց իւրոց և առաքիւնութեանցն մեծամեծաց եթող նա զբեռորդին իւր զպատուական Յովսէփ Չէլէպի Երուսուֆեան , և զմօրաքեռորդին իւր զազնիւ զԱբրահամ Լմիրայ Լպրոյեան , որք առ նմա հրահանգեալք և ընդ նորին դրուատելի շաւիղսն ընթացեալք՝ անմահացուցեն անշուշտ զպատուական յիշատակ մեծի ամիրային մերոյ և զազգատոհմի նորա 'ի սիրտս մերոցն և օտարաց , և ըղձից նորա և հասարակաց տացեն լըուսն անթերի :

Հ . Գ . ԱՅՎ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Հին Սենեպեցւոյ հագուստին յեւ :

ՀԱԳՈՒՍՏԸ մարդուս բնաւորութիւնը չփոխեր , բայց կերպով մը յայտնի կ'ընէ : Երբ համար արեւելցոց ծանր բնաւորութիւնը իրենց լայն ու ծանր հագուստներէն ալ կ'իմացուի , ինչպէս որ Լարոպպացւոց թեթեւութիւնը , և մանաւանդ Վաղղիացւոցը՝ որ աս ատեններս գրեթէ ամենուն օրինակ եղած են , իրենց ձիգ ու նեղ հագուստներէն ալ կ'երևնայ :

Սենեպեցիք քանի որ արեւելքի հետ առուտուր ու վերաբերութիւն ունէին՝ արեւելցոց ձեւով՝ լայն ու փառահեղ հագուստներ կը հագնէին . երբոր սկսան աւելի Խտալիոյ ուրիշ բնակչացը հետ վարուիլ՝ անոնց ձեւ առին , ետքերն ալ Վաղղիացւոց հետ ճանչորելով՝ անոնց պէս սկսան հա-

Վէնեթիցոյ Դոն Կաֆուսար :

Գուր : Հին ատենը Վէնետեցւոց սիրած գոյնը կապոյտն էր, այնչափ որ Հռովմայեցիք կապոյտ ըսելու տեղը երբեմն Վէնեթիցի կ'ըսեն եղեր : Իսկ հագուստնին երկայն է եղեր ինչուան գետինը . տակէն երկայն կապայ, մէջքերնին գօտի, վրանին ալ լայն վերարկու մը :

Դուքսը, որ Տոթ ալ կ'ըսուի, ուրիշ մեծամեծներուն ձեռովը կը հագուէր . միայն իրեն վերարկուն շատ անգամ ծիրանի էր, գուրպաներն ալ միշտ ծիրանի : Զունաց կայսերաց հա-

գածին նման : Վերարկուն վրայէն ինչուան կէս մէջքը սամուրենիէ մուշտակ կը հագնէր, գլուխն ալ կարմիր թաւիչէ գտակ մը կը դնէր՝ պզտիկ սաղաւարտի ձեռով . աս գտակին սովորական անուըն իրենց մէջը եղբոր էր : Չէր աս պատկերին մէջ ալ կ'երևնայ :

Կանանց հագուստը մետաքսէ էր . տակէն երկայն կապայ, վրայէն փառաւոր մուշտակ կը հագնէին, գլուխնին ալ կլոր խոյր մը կը դնէին զարդարուն . ոսկիէ ու արծրթի ապա-

II Էկեպիեցուոյ Ռեծուհիներուսն պէտար :

րանջաններ ու վճնոցներ ունէին, մատուրնին ալ սուղ սուղ մատնիներով կը զարդարէին: II Եծամեծները ձիով կը պտըտէին քաղաքին քարայատակ եղած փողոցները. իսկ անոնց կանայքը՝ փոշիէ ու շաղախէ ազատ մնալու համար՝ բարձր բարձր ոտքի ամաններ կը հագնէին, ինչպէս որ հոս դրուած պատկերին մէջ ալ կ'երևնայ:

Քահանայից վերարկուն սև էր, ժողովրդապետներունը կապոյտ կամ մանուշակագոյն. և որովհետև մորուք ածիլէլ I ղնգորբարտացւոց մէջ գերութեան նշան էր, առջի բերան

քահանաներն ալ կ'ածիլէին մորուքնին՝ իբր թէ իրենց I ստուծոյ ծառայքը լլալը ցուցնելու համար. բայց ետքը իրենք ալ աշխարհականաց պէս սկսան մորուք թողուլ, ու նաև զարդարուն ձևերով կտրրտել: Եւ ատ աշխատեցան պատրիարքները աս զեղծմունքը վերցնելու. վերջապէս վեշտասաներորդ դարուն մէջ հռովմէական քահանայից ձևը առին նաև վենետիկեցի եկեղեցականները, որ ինչուան հիմա ալ կը գործածեն:

II Ինուորականաց ու զանազան պաշտօնատեարց հագուստներն ալ բո-

լոր տարբեր տարբեր էին ու ստէպ ստէպ կը փոխուէին . բայց ընդհանրապէս անոնք ալ աւելի արեւելեան ձևի վրայ էին :

Հռովմայ Վահանայապետաց ընտրութիւնը :

Հռովմայեան եկեղեցւոյ արտաքին հռչակաւոր արարողութիւններէն մէկն է պապին ընտրութեան հանդէսը . և որովհետեւ աս տարի ալ եղաւ աս հանդէսը՝ հիմակուան սրբազանին Պիոսի Թ ընտրութեամբը, կ'արժէ որ հոս համառօտ ստորագրութիւնը ընենք :

Յայտնի է որ պապ ընտրողներն են Հռովմէական եկեղեցւոյ ծիրանաւորները, որ հասարակօրէն լատին բառով կարգէաւ կ'ըսուին . իսկ իրենց ժողովատեղին կ'ըսուի փակարան, և լատիններէն Conclave: (Ինչպէս որ և իցէ քաղաքի մէջ ալ կրնայ ըլլալ պապերուն ընտրութիւնը (ինչպէս Պիոս Է Վ երեսօնիկի մէջ ընտրուեցաւ), բայց սովորական տեղն է Վ ատիկանի պալատը : Եւ կարգը աս է : Սրբազան պապը վախճանելուն պէս ծիրանաւորաց առաջին փոյթը կ'ըլլայ փակարանին տեղը որոշել, ու վախճանելոյն յուղարկաւորութեան իննօրէքը դեռ չըմբնցած՝ պատրաստած պիտի ըլլայ փակարանը աս կերպով : Եւ իսկ մեծ սրահի մը մէջ մէյմէկ պզտիկ փայտակերտ խուցեր կը շինեն ծիրանաւորաց թուովը, որ եօթանասունէն աւելի չըլլար . աս խուցերը ամէն ալ առանձին միջոցով բաժնուած են իրարմէ . իւրաքանչիւրը թուանշան ունի՝ ու վիճակով բաժնուած է ծիրանաւորաց : Եւ անոնք որ վախճանած պապէն առած են իրենց պատիւը, անոնց խուցերը դրսէն մուծմանուշակագոյն թաւիշով ծածկուած է, իսկ մէկաւնոնցը կանանչ չուխայով :

Փակարանին մէջ եղողները չորս կարգի անձինք են . ա, բուն ժողովա-

կանք, այսինքն ծիրանաւորները . բ, վարդապետք, որ ծիրանաւորաց օգնականներն են . գ, պաշտօնատեարք, որ գործողութիւնները կը կատարեն . դ, պաշտօնեայք՝ որ ծառայութիւն կ'ընեն :

Վ արդապետներէն մէկը ընտրուած է վերատեսուչ փակարանին, որ հազարապետի պէս կրնայի որ ամէն բան տեղովը առաջ երթայ . ասիկայ ալ իր ձեռքին տակը ուրիշ անձինք ունի : Պաշտօնատեարներուն գլխաւորները ասոնք են . խոստովանահայր մը, քարոզիչ մը, պապին լուսարարը, երկու բժիշկ, մէկ դեղապետ մը . նուիրակապետ՝ որուն ձեռքն են դրսի դրան բանլիքները, ներսիններն ալ գանձապետին ձեռքն են՝ որ է առաջին արարողապետ : Իսկ ծառայողներն են ամէն մէկ ծիրանաւորի երկերկու ծառայ, իսկ հիւանդներուն իրեք իրեք ծառայ . անոնցմէ զատ խոհարարներ, երկու սափրիչ, հիւս, որմնագիր, բեռնակիր, աւելածու և այլն :

Փակարանին ամէն բանը այսպէս կարգի դրուելէն ետքը՝ պապին մահունէն տասը օր վերջը ծիրանաւորները սուրբ Պետրոսի եկեղեցին կը ժողվուին . իրենց մէջէն աւելի պատուաւորը կամ ծերագոյնը՝ պատարագ կ'ընէ՝ ի պատիւ Հոգւոյն սրբոյ, վարդապետաց մէկն ալ՝ յորդորական քարոզ մը կը խօսի նոր քահանայապետին ընտրութեանը վրայօք, ու ետքը մեծ կղերիկոսը պապական խաչը բռնած՝ ծիրանաւորաց առջեւէն կ'երթայ . անոնք ալ թափօրով ու մեծ հանդիսով կ'երթան փակարանին մէջի մատուռը . հոն աղօթք մը ընելէն վերջը՝ կը կարդան Վրիգոր Ժե պապին սահմանադրութիւնը՝ որ գրած է Հռովմայ քահանայապետաց ընտրութեանը վրայ, ու ամէն ալ կ'երդուրննան որ պահեն . ետքը նախագահը կարճ յորդորակ մը կը խօսի, ու մէկէն կը մտնեն իրենց խուցերը . հոն ամէն մարդ եկեղեցական թիկնոցը վրան առած կը նստի խուցին պզտիկ պատու-